

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Dubium II. Quæ causæ excusent à jejuniō.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42561

huc nimis laxum, unde dicunt non debere excedere octavam partem uncix: Denique *lls: t: 4: d: 1: R: 36.* universaliter dicit materiam illam esse parvam, quæ non potest homines ad frequentem sui sumptionem allicere, quia nempe tam parva est, ut homo non curet eam unâ die sumere in ordine ad nutritionem.

Q: 254: An jejunium frangatur sæpius per diem 1306
comedendo pauca. R. Affirmativè, hinc *Alex. VII.* damnavit hanc 29: prop., *In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in sine comederit, non frangit jejunium.* Ratio autem est, quia partes illæ uniuntur in effectu, qui est notabilis nutritio & roboratio corporis, singulæ enim partes cibi, sive simul sive successivè sumantur, addunt robur, & hic effectus roborationis manet simul post sumptas omnes partes, hoc autem est graviter contra finem præcepti intendentis mortificationem carnis, uti pluribus deducunt *Mendo d. 8. q. 5. & Du Bois*, ad hanc prop. damnatam.

D V B I V M II.

Quæ causa excusent à Jejunio.

Resp. Hæ sequentes, I. Superioris dispensa- 1307
tio: quâ tamen non est opus, si necessitas sit evi-
dens, sed in dubio tantùm: idque sive ad esum
carnium, sive ad secundam refectioem. Ta-
lis autem Superior est Episcopus & Parochus,
etiam præsentè Episcopo, quando legitima
consuetudo sic habet: Imò Sylv. & Sanch. de Ma-
trim: l: 8: d: 9: n: 27: & in consil. l: 5: c: 1: d: 5: n: 18.

F ff 4

abso-

absolutè affirmat , posse dispensare præsentè
 Episcopo : quia, inquit , ad Episcopum non re-
 curritur in minimis , ut usus habet ; quod Epi-
 scopi sciunt , & non contradicunt : Verùm id
 totum pendet ab usu & consuetudine , sine qua
 non licebit. *V. Trul. l. 3: c. 2: d. 7.* Item Prælati
 (& in ejus absentia , Vicarius illius , ut habet
Sanch. l. c.) respectu suorum Religiosorum non
 tamen Confessarius, licet privilegiatus, si non
 sit Parochus ; quia non habet jurisdictionem in
 foro externo , *Sanch. l. c. contra Palaum* ; Unde
 tantum potest judicare de justitia causæ. Causa
 autem valida ad dispensandum, erit, vel vera,
 vel quæ talis putatur ; sufficit enim credulitas
 inculpata. Item, cum quis bonâ fide putat se à
 jejunio excusari, etsi causa insufficientis sit, tan-
 tum venialiter peccare, docet *Caj.*, At si verè
 bonâ fide putet, se planè excusari, nullo modo
 peccare videtur.

II. Causa est impotentia, quâ excusantur, qui
 sine notabili damno non possunt jejunare ; ut
 sunt juniores, usque ad annum 21. completum ;
 quibus tamen post 7. annum carnes dari non
 debent. Item debiles, infirmi, convalescentes,
 prægnantes, lactantes, &c. Ratio, quia hi omnes
 egent alimento multiplicato : uti & senes com-
 munitè sexagenarii, nisi evidenter constet pos-
 se jejunare sine damno. In dubio autem, an pos-
 sint, non tenentur cum periculo tentare fortu-
 nam ; quia cum de ætate constet, & robur sit du-
 bium, non est expectandum, donec deficiat,
 tunc enim irrecuperabilis est defectus, *Gran. r. 2:
 d. 6: tr. 3: p. 1: dub. 6: s. 5. n. 9: Escob. Lay. l. 4: tr. 8: c. 3:*

Tann:

Tan. 2. 2. d. 3. q. 3. du. 5. Fill. t. 27. p. 2. c. 6. & c. commu-
 niter, contra Nav. Sa, Sanch. de Matr. to. 2. l. 7. d. 32. 35
 n. 17. & Consil. l. 5. c. 1. d. 4. n. 7. Ita Dia. p. 1. t. 9. R. 20.
 & c. qui absolutè, sine omni restrictione sexage-
 narios omnes à jejunio liberant: Quam senten-
 tiam Trul. tanquam communiorem, & magis
 conformem tempori, & imbecillitati humanæ,
 ut ait, sequitur (cum Molfez Ortiz. & c.) n. 3. præ-
 fertim cum scrupulis, quibus exponit contra-
 ria, liberet. Quidam insuper id extendunt ad
 eos, qui pro toto vitæ tempore certis diebus
 voverunt jejunium, adduntque esse probabile,
 quòd sufficiat, si annus 60. fit inchoatus, eò
 quòd is in favorabilibus habeatur pro comple-
 to. Dia. p. 5. t. 14. R. 38. ex Naldo, & Sanch. n. 6.
 Item p. 9. t. 7. R. 73. ex Trul. & aliis 6. Eâdemque
 ætate (uti & ante annum 21.) Regulares non
 teneri ad jejunia sui Ordinis, probabile affirmat
 Dia. ex aliis 4., qui etiam probabile censet excu-
 sari fœminas quinquagenarias, ex aliis 4. Deniq;
 pauperes, qui non habent alium cibum præter
 prohibitum, vel non sufficientem pro unica re-
 fectione. V. Sanch. l. c. d. 15. in Consil. ubi dub. 14.
 ex Nav. Gabr. Angl. excusat eos, qui laborant
 tertianâ vel quartanâ; item qui ex vacuitate
 stomachi notabilem capitis dolorem vel verti-
 ginem patiuntur, vel totâ nocte calefieri, aut
 dormire non possunt. Neque hos teneri manè
 sumere collatiunculam, & vesperi cœnam, no-
 tat. Dia. p. 1. t. 9. R. 51. ex Fill. & aliis 3., quia nemo
 tenetur pervertere ordinem refectionum.

III. Causa est, labor, vel officium, cum quo je-
 junium non possit consistere, qualis est agrico-
 larum, & multorum opificum, ut fabrorum, pi-

Fff 5 storum,

»storum, futorum, &c. (etsi de futoribus neget
 »*Angl.* cujus sententiam *Sanch. consil. l. 5. c. 1. dub. 7.*
 »*n. 5.* dicit esse veram, si non suant, sed tantum
 »scindant corium, & materiam præparent:) non
 »tamen pictorum, sartorum, quorum labor exi-
 »guus est. Excusat etiam *Lay. l. 4. t. 8. c. 3.* figulos,
 »argentarios, ferrarios, lignarios, fullones, cœ-
 »mentarios, coriarios, & textores. *Dia. p. 4. t. 4. R.*
 »*134.* & *Gordonus to. 2. l. 6. q. 18. c. 6.* versantes præ-
 »lum typographicum, non tamen typorum
 »compositores. Fossores autem, ferrarios, & fi-
 »miles, etiam die uno, vel altero, quo non labo-
 »rant, excusat *Az. Sc.* cum *Dia. p. 1. t. 9. R. 9.*
 »Similiter excusatur, qui pedibus facit iter per
 »magnam diei partem, ut ait *Sanch. dub. 10. n. 3.*
 »*V. Fil. n. 119.* Ratio horum omnium est, quia
 »communiter horum vires non sufficiunt ad hu-
 »jusmodi labores cum jejunio.

» Dixi, *pedibus*: quia multi non excusant equites:
 »longa tamen equitatio ad plures dies, ut docet
 »*Fil. n. 122.*, merito excusat: Ubi etiam concedit
 »ob labores præcedentes, & subsequentes posse
 »aliquem excusari, si probabiliter debilitatus, vel
 »debilitandus putetur, ita ut officio rite fungi ne-
 »queat. *V. Bon. to. 2. de præc. eccles. d. ult. q. 4. n. 11.*
 »Ex eodem capite Doctores excusant conjugem,
 »si debitum reddere non possit, quando jejunat,
 »uti & uxorem, quæ ob maciem non possit cum
 »jejunio se viro gratam præstare, *Bon. n. 14.* At-
 »que universim loquendo nemo tenetur opus,
 »ad quod obligatur, omittere ob præceptum
 »jejunii, ait *Caj.*, quod intelligo, nisi ista obliga-
 »tio sit valde levis, & rationabiliter postponen-
 »da obligationi jejunii.

IV. Est pietas, vel majus bonum. Unde excu-
 santur, qui cum jejunio non possunt vacare o-
 peribus melioribus, v. g. Concionatores, Præ-
 ceptores ordinarii, Confessarii, Cantores, &
 quotquot opera charitatis & misericordiæ, tam
 corporalia, quàm spiritualia exercent, etiam ob-
 mercedem, si ea cum jejunio peragere non pos-
 sunt. *Fill. n. 24. Azor. p. 1. l. 7. c. 28. Fern. Navar. Sylv.*
Fag. &c. Atque hi quidem omnes intelligunt &
 ferè addunt, quando eorum labores cum jeju-
 nio non possunt consistere, *Diana* autem (abso-
 lutè loquendo) p. 1. t. 9. R. 9. Prædicatores, qui
 diebus quadragesimalibus, (intellige omnibus)
 concionantur, putat à jejunio excusandos, quia,
 inquit, summo opere laborant: non item eos,
 qui Dominicis tantùm concionantur, nisi sint
 debiles, *Sanch. tamen d. 13. n. 6. 7. & 8. Trull. l. 3. c.*
2. d. 7. putat à jejunio Quadragesimæ communi-
 ter, & regulariter excusari eos, qui ter vel quater
 in hebdomada concionantur, cum fervore. De
 Lectoribus verò *Dian. l. c.* cum *Fag. p. 4. l. 1. c. 8.*
n. 19: censet, non omnes excusandos, sed eos
 tantùm, quorum labor est improbus; vel quia
 ita sunt debiles, ut satisfacere non possint. Idem
 ferè sentit *Sanchez*, licèt *l. c.* putet, Lectores
 eos, qui quotidie quatuor lectiones legunt,
 (ut in Societate faciunt præceptores gram-
 ticæ,) satisfacere, si mediâ Quadragesimâ, five
 ter in hebdomada jejunent, eò quòd fit magnus
 labor, & paucis annis sic fatigentur, ut progre-
 di non possint. Sic ille. Verùm præstat, ut Su-
 periores, ad tollendum scrupulum, cum tali-
 bus dispensent, (ut monet idem *Sanch. l. c.*)
 nam in omnibus istis, regula certa & universa-
 lis

»lis statui non potest alia, quàm quòd lex Ecclesiæ
 »non obliget, cum magna difficultate, ut notat
 »Lay. n. 3.

» V. Charitas, vel etiam urbanitas secundum
 »quosdam excusat à veniali eum, qui die jejunii
 »rogatus ab amico, modicum cibi sumit. *Med.*
 »Fag. *Fill. Dia. p. 1. t. 9. R. 29.*; vel qui ad excitandum
 »infirmorum appetitum, comedit parum,
 »etiam carnis. *Nav. Sanch. Dian. p. 5. t. 5. R. 32.*

A D D E N D A.

1308 Q. 255. Quid notandum sit circa dispensationem
 in jejunio. *R. Seqq. §. 1.* Ad dispensandum cum
 particularibus sufficit una ex causis à jejunio non
 totaliter, sed aliquo modo, attamen non suffi-
 cienter excusantibus; item secundum dicta l. 1.
 n. 804. satis est, si dubium sit, an causa sufficiat
 necne, si enim causa esset gravis & certa, non es-
 set opus dispensatione, ita cum aliis *Illf. t. 4. d. 1.*
 n. 49. Quòd si Superior advertat causam adhuc
 esse minus sufficientem, *Tamb. in Dec. l. 4. c. 5. §.*
 7. n. 60. & alii suadent misceri aliquam commu-
 tationem, v. g. in Orationem vel eleemosynam.
Dixi, cum particularibus, nam pro dispensatio-
 ne universali, quâ utentur etiam alii multi, in
 quibus fortè causa non subsistet, uti si dispense-
 tur propter communem penuriam piscium,
 quos tamen multi nobiles & divites habere pos-
 sent, videtur requiri certitudo causæ rationabilis
 nunc existentis, qualis esset periculum morbo-
 rum propter pisces infectos, non quòd certum
 esse debeat tales morbos esse secuturos, sed quòd
 nunc debeat certò esse prudens metus & pericu-
 lum, quòd morbi sint inde probabiliter secuturi,
 ita

ita ut requiratur certitudo periculi, non tamen certitudo eventus: Ratio est, quia lex universalis jejunii est in certa possessione, à qua universaliter deijci non debet propter dubiam causam, hæc enim videtur esse mens Ecclesiæ sollicitè inquirentis in causas majores pro universali dispensatione, quamvis pro particulari in favorem hujus vel illius personæ non ita rigidè procedat, eò quòd lex communis ipsius adhuc retineat observantiam suà quoad reliquos.

§. 2. Si quis initio Quadragesimæ obtineat dispensationem à jejunio ob morbum, à quo post dies 8: integrè sanetur, *Salas & Burgh. cent. 1. cas. 24.* putant manere dispensatum pro reliqua parte Quadragesimæ, tum quia lex est sublata, nec redit sine nova voluntate Superioris, tum etiam quia dispensatio cum justa causa semel facta non revocatur, & favent dicta l. 1. n. 840; sed contrarium est probabilius cum *Sanch. De Matr. l. 8. d. 30. n. 4. Steph. t. 1. d. 5. n. 128* & aliis, quia dispensatus tantum potuit petere pro tempore, quo erat causa, & dispensans censeretur debet dispensasse tantum pro eodem tempore, alioquin illicitè dispensasset, ergo cessante causâ cessat dispensatio: opposita tamen sententia haberet locum, si dubium esset, an perfecta sanitas sit obtenta; item pro scrupulosis. Vide dicta l. 1. n. 796. in fine ante Appendicem, item n. 808.

§. 3. Apud Religiosos possunt in jejunio cum subditis suis dispensare Provinciales & Superiores locales, ita *Azor t. 1. l. 7. c. 18. q. 6. Castrop. t. 30. d. 3. p. 2. §. 5. n. 12.*; non tamen Abbatisa, nec Medicus, cum careant jurisdictione spirituali, *Tamb. n. 62. cum communi.* Quivis tamen
homo

homo prudens, & præcipuè Medicus, potest declarare talem esse statum infirmi, ut non compatiatur jejunium, quo posito per se definit ejus obligatio: quòd si status ille permaneat dubius, à Superiore petenda est dispensatio; si non sit dubium de gravi damno secuturo ex jejunio, non esse opus dispensatione docent *f. Sanch. & Caram.*, sed tenendum est oppositum cum *Sanch. & Jlls.* supra, nisi adiri non posset Superior, & periculum esset in mora, quia lex manet in possessione.

1311 §. 4. In plerisque Dioccesibus possunt Parochi per consuetudinem dispensare in jejunio, etiam quoad esum carniùm, cum particularibus personis: quod specialiter de Diocesi Monasteriensi verum est, saltem pro locis, in quibus non residet Episcopus vel Vicarius ipseus, imò & pro his locis dicunt se facultatem habere Parochi saltem per consuetudinem, nec improbat Celsissimus Episcopus à me interrogatus, cum & fiat in urbe Roma, in qua Papa & ejus Vicarius resident; & ita tenent etiam plures cum *Leur. p. 1. q. 437. n. 1.*

1312 §: 5: Si Episcopus in Quadragesima dispensans permittat diebus Solis, Lunæ, Martis & Jovis carnes, dubium manet, 1: An in die Solis licitum sit, quoties quis volet, carnes comedere: 2: An illi, qui per ætatem vel labores possunt plures refectiões sumere, etiam possint pluries illis diebus vesci carnibus: Et de his interrogandus est dispensans, quia non ubique est eadem omnium voluntas.

An ille, cui permissus est esus carniùm vel secunda refectio, hoc ipso permissæ sint etiam plures, dictum est à n. 1269.

Nimiam

Nimiam esse in Episcopis, Medicis, Confessariis facilitatem dispensandi vel declarandi in jejunio & carnibus, conatur persuadere *Eliz.* in doct. morum l. 6. q. 16. §. 11., qui videri potest: Medicum autem dispensare non posse, dicitur l. 4. n. 1538.

Q. 256. *An dispensatus ad carnes valetudini servientes, v. g. ad gallinas, possit comedere omnis generis carnes etiam nocivas, v. g. porcinas.* R. Affirmat *Tamb.* in Dec. l. 4. c. 5. §. 1. n. 8., sed oppositum videtur probabilius, quia expressio illarum carnum satis significat mentem dispensantis esse ad has restrictam, maxime cum pro illis non sit ratio dispensandi, quæ erat conducentia ad valetudinem. *Nec obstat*, quod privilegia sint amplianda, nam nego hoc esse privilegium, sed est pura dispensatio à communi lege & consuetudine, adeoque odiosa & restringenda secundum dicta l. 1. n. 798. Si tamen propter valetudinem dispensatum esset in genere ad carnes, videtur licitum comedere quascumque, etiam si hæc aut illæ in communi non habeantur salubres, forte enim proderunt huic subjecto, maxime si ad illas sit magnus appetitus, nec immodicè sumantur; foretque aliàs nimis expositum scrupulis, cum nesciamus, quænam obsint aut profint magis.

Q. 257. *Quid addendum sit circa tempus vel ætatem, in qua obliget lex jejunii.* R. §. 1. Probabilius est contra *Nav.* & alios, quod adolescentes etiam valde robusti non teneantur jejunare ante annum 21. completum, nequidem aliquibus diebus, uti volunt *Silv.* & alii: Ratio est, quia Ecclesia illos solos obligat, qui incipiunt corpore consistere,

fistere,

fistere, & licet hic vel ille sit satis robustus, tamen leges non attendunt ad hoc, quod raro est, sed quod communiter, omnes autem communiter crescunt & firmantur saltem usque ad annum 21: completum, adeoque tum indigent majori alimento, ita cum communi *Sanch: in Conf: l: 5: c: 1: dub: 2.*

1315 §: 2: Qui post diligentem inquisitionem adhuc dubitat, an annum 21: expleverit, non tenetur jejunare, quia libertas ejus est in possessione contra præceptum, *Bonac: de restit: d: 1: q: 2: p: 2. n: 11: alique multi cum Diana p: 4: t: 3: R: 21.*

1316 §: 3: Si quis compleat annum 21: in Quadragesima, tenetur reliquo tempore jejunare, etiam si unicus dies superesset, quia præceptum illud divisibiliter obligat ad singulos dies, *Sanch: supra dub: 2: , imò idem Sanch: de Matr: l: 2: d: 24: n: 23. & post eum Lex: v: Annus n: 9: ac v: Ætas n: 8. , docent, si compleat horâ octavâ manè, teneri reliquo die jejunare, sed contradicunt in hoc ultimo 7. Sanch. Loth, Diana p. 1. t. 9. R. 49. , eò quòd præceptum hoc videatur respicere diem integrum veluti individuum objectum, adeoque si non comprehendat totum, nec comprehendere partem: utraque opinio est satis probabilis: debere tamen ejusmodi tempora considerari Ecclesiasticè quoad inceptionem & desitionem obligationis, diximus l: 1: n: 584.*

1317 §. 4. Viros omnes, hoc ipso quòd annum 55. attigerint, excusant aliqui teste *Diana p: 11: t: 3: R: 9. , sed rejiciuntur communiter ab omnibus: sexagenarios tamen, quamvis adhuc robustæ sint valetudinis, præter citatos à Busenb. , absolute*

Solutè excusant *Trull. Llamas, Angles, Portell, J. Sanch. Castrop. n. 6. Tamb. §. 7. n. 1. Steph. n. 124. Burgh. cent. 3. cas. 4.*, & ita sensisse etiam *Pium V.* dicit *Diana p. 1. t. 9. R. 20.*, addens se existimare sexagenarios certò & infallibiliter excusari, quia sunt senes, ætas autem senum est inconstans & infirma, seu media inter morbum & sanitatem, inquit *Galenus*, imò senectus ipsa est morbus, ergo meritò à jejunio excusat; putat tamen *Jlls. n. 45.* annum 60. debere esse completum, licèt alii apud *Busenb. teneant oppositum*. E contrà sexagenarios teneri jejunare, si per præsentès vires commodè possint, docent *S. Antonin. Az. Med. Tol. Less. Val. Bacho, Lex. Tann. Fagund. Fill. Bonac. Laym.*, quia certum est illos ante annum sexagesimum fuisse obligatos, & dubium est, an per sexagesimum eximantur, ergo lex est in possessione, à qua dejici non potest per dubium superveniens, ergo si aliunde non dejiciatur, perget obligare: Cur autem certa ætas, nempe annus 21., statuatur pro inceptioe, & nulla statuatur pro desitione legis, hæc est disparitas, quòd omnes usque ad annum 21. adolescant & debeant firmari, è contrà multi post sexagesimum non deficiunt notabiliter.

§. 5. Mulieres quinquagenarias absolutè excusari putant *Narbona, Mach. Pelliz. Loth*, neque damnare audeat *Diana p. 9. t. 7. R. 73.*, quia citiùs senescunt, & de se sunt debilioris complexionis: sed *Sanch.* dicit sententiam illam non esse tutam, *Laym. Fagund. J. Sanch. Tamb. n. 5.* dicunt esse improbabilem, nam dato, quòd priùs senescant, etiam minùs

macerantur jejuniò ; & quamvis debiliores sint , etiam indigent non tantùm minoribus viribus , sed etiam minore alimento : si quæ tamen sit notabiliter debilior , poterit per malam valetudinem excusari ; estque etiam major causa cum talibus dispensandi , uti notant *Sanch.* de Matr. l. 7. d. 32. & *Pasq.* decis. 257. , qui quamvis citentur pro contraria sententia , tamen plùs non videntur velle.

1319 §. 6. *Sanch.* & alii cum *Tamb.* n. 9. putant eum , qui vovit jejunare totâ vitâ diebus Veneris , post annum 60: non obligari , eò quòd votum videatur obligare secundùm modum legis Ecclesiasticæ : Sed *Laym.* dicit sententiam illam esse improbabilem , quia obligat quidem secundùm modum legis Ecclesiasticæ , quantum ad formam & modum jejunandi , non autem quantum ad personas , alioquin qui ante annum 21. vovisset jejunare , tum non teneretur , quia Ecclesia tum non obligat eum ; Ratio itaque à priori est , quia potest aliquis per votum sibi imponere obligationem , licèt talem ei non imponat Ecclesia. Vide hìc p. 1. à n. 438.

1320 §. 7. Si alicui per dispensationem ad ineundum Matrimonium , loco voti castitatis sit subrogatum jejunium omni die Veneris , *Tambur.* n. 12. putat excusari post annum 60: , sicuti excusaretur , si incideret in morbum ; sed oppositum videtur tenendum , nam etiam post annum 60. obligaretur ad castitatem , subrogatum autem sapit naturam illius , cui subrogatur , Cap. 1. & 2. , *Ut lite pendente* : & ratio à priori est , quia videtur sic facta commutatio ,
quam-

quamdiu vis frui Matrimonio, tamdiu utere jejunio: quòd autem non obligetur, si incidere in morbum, ideo est, quia jejunium tum illi esset graviter noxium aut moraliter impossibile, uti supponitur, tum autem non obligat Ecclesia: Vide tamen iterum dicta p. 1. n. 439.

Q. 258. Quid circa pauperes sit notandum. R. 1321
Seqq.

§. 1. Pauperes tenentur jejunare eo die, quo simul habent plenum prandium, nisi ex præcedente inedia ita essent debilitati, ut jejunium commodè ferre non possent, ita *Sanch. in Conf. l. 5. c. 1. dub. 15. Lez. aliique cum Steph. t. 1. d. 5. n. 130.* Pro prandio tamen debito non sufficiunt panis, olera & fructus, uti docent *Sanch. Angles, Pasq.* aliique apud *Dian. in Comp. v. Jejunium, n. 14.* Neque solus panis & vinum, inquit *Tamb. in Dec. l. 4. c. 5. §. 7. n. 34.*, sufficerent tamen pro uno vel altero die, uti notant *idem Tamb. & Steph. supra.* Addit *Pasq.* ad debitam ejusmodi refectionem requiri, ut pro potu adsit vinum vel saltem cerevisia, ubi non adest vinum, sed *Diana p. 10. t. 12. R. 25. & t. 16. R. 77.* aliique contradicunt, quia potest, per se loquendo, sine tali potu consistere plena refectio.

§. 2. Toleratur apud nos consuetudo, inquit 1322
Laym. l. 4. t. 8. c. 3. n. 3., ut reliquæ carniū, quæ in Bacchanalibus non sunt absumptæ, dentur pauperibus absumendæ.

§. 3. Qui pro sufficiente refectione non ha- 1323
bet cibos esuriales, potest ova, aut his deficientibus carnes comedere, quia benigna mater

Ggg 2

Eccle.

Ecclesia non censetur velle totâ die ad panem ,
 aquam & pauca legumina adstringere, *Sanch. Di-*
an. & alii : quod multi cum *Vidald.* & *Pasq.* de-
 cif. 49. dicunt etiam de divite, qui ad hospitium
 venit, in quo haberi non possunt cibi esuriales ,
 negant tamen hoc *Leand. Diana* p. 10. t. 14. R. 59.
Steph. n. 96., si tantum uno die non haberet alios
 cibos præter panem , nisi esset persona delicata
 aut è contrâ valde robusta, quæ sine carne com-
 modè saturari non posset.

1324 Q. 259. An excusetur , qui magnam in jejunio
 sentit difficultatem , vel jejunans dormire non potest.
 R.

§. 1. *Med. & Fill.* t. 27. p. 2. n. 125 simplici-
 ter negant aliquem excusari ob difficultatem ,
 quia finis jejunii est mortificatio , quæ est victo-
 ria difficultatis : è contrâ *Bonac.* in Decal. d. ult.
 q. 1. p. ult. n. 15. simpliciter affirmat , quia ma-
 gna difficultas videtur æquivalere magno in-
 commodo , quod à tali lege humana excusat ;
 neque opus est incommodum magnum esse
 præsens , sed satis est rationabiliter timeri , in-
 quit *Tamb.* n. 14., qui tamen postea n. 47. cum
Pasq. decis. 296. probabiliùs sic distinguit , si dif-
 ficultas oriatur ex habitu vitioso , v. g. intempe-
 rantix, tenetur hanc vincere & jejunare , ob ra-
 tionem *Fill.* ; si autem oriatur ex naturali con-
 ditione stomachi nimis calidi & voracis , potest
 sumere , quantum sufficit ad temperandum
 hoc grave incommodum , ob rationem *Bonac.*
 Similiter si quis nimiam difficultatem haberet
 ob debilitatem stomachi , deberet manè sumere
 aliquid per modum medicinæ, nec ideo impedi-
 retur

retur ab ordinaria collatione vespertina, *Sanch.*
dub. 22.

§. 2. Qui dormire non potest, nisi vesperi ple- 1325
nè refectus, debet in prandio sumere collatio-
nem & vesperi prandium, ita multi contra utrum-
que *Sanch. Dian. p. 1. t. 9. R. 51. Castrop. §. 5. n. 9.*
Tambur. n. 14. Loth & alios, qui dicunt non tene-
ri hunc ordinem invertere, sed sumpto secun-
dum consuetudinem prandio posse iterum ple-
nam refectionem sumere vesperi: Ratio nostra
est, quia sic potest commodè servari substantia
jejunii, qui autem tenetur ad finem, etiam tene-
tur ad media non difficilia: & idem est, si quis non
posset jejunare, nisi sumpto manè jentaculo, uti
fatetur *Sanch. dub. 27. n. 4.* Similiter dub. 32.
docet teneri comedere ova, qui aliter non pos-
set servare jejunium; addo ego etiam carnes, quia
cum harum esu consistit jejunium, secundum
dicta n. 1269.

Q. 260. An excusetur puella vel vidua volens nube- 1326
re, si jejunio reddenda esset deformis. R. Affirmant
Lop. Sanch. Tambur. n. 45. Boudem. p. 1. q. 44. Loth
apud *Steph. n. 131.*, quia si propterea minus desi-
deretur, est notabile damnum: signum autem
tantæ jacturæ tum erit, si ita color deperderetur
vel induceretur macies, ut talis scœmina visa, sta-
tim de eo defectu notaretur, ita *Tambur.*; verum
non facile erit periculum illius incommodi, rarò
enim notabiliter deformabitur homo propter
jejunia ordinaria Ecclesiæ, unde sententia illa vix
pro praxi habebit locum.

Q. 261. An excusetur, qui habet duo cauteria. R. 1327
Affirmat *7. Sanch. d. 54. n. 17.*, quia talis redditur

Ggg 3

maximè

maximè debilis, teste experientia aliquorum ab eo consultorum: sed opinio illa sequenda non est, nisi concurrant plures circumstantiæ debilitatis vel laboris, nam experientia contraria probat, quòd cum duobus imò & pluribus cauteriis, per se loquendo, commodè stare possit jejuni-um, uti rectè *Pasq.* decis. 266.

1328 Q. 262. *Quid addendum sit circa excusationem quorundam ratione laboris vel officii. Bz. Seqq.*

§. 1. Quivis labor non excusat à jejunio, nam *Alex. VII* damnavit hanc 30. prop., *Omnes officiales, qui in Rep. corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.*

1329 §. 2. Ars ex se laboriosa liberat unumquemque à jejunio, etiam robustum & potentem cum eo labore jejunare, quia Ecclesia non includit sic laborantes, & lex est, secundum id, quod communiter est, communiter autem non possunt homines cum ejusmodi labore jejuna-re: E contra tamen quamvis labor de se non sit talis, ut excuset, si tamen complexio personæ sit talis, ut officium, quod aliis leve est, ipse non possit sine magno incommodo conjungere cum jejunio, excusatur, *Sanch. Regin. Tamb. n. 18.*

1330 §. 3. Opera ex se laboriosa sunt, quæ exercentur cum magna agitatione corporis, per hanc enim spiritus multum consumuntur: & talia sunt, præter relata à *Busenb.*, arare, fodere, triturare, secare lapides, portare onera, texere latos pannos etiam pedum adminiculo, remigare, percurfare urbem vendendo merces &c.;

&c. ; hæc enim , si longo tempore exerceantur , multum fatigant.

§. 4. *Fagund. & Ledesma* apud *Dian.* p. 1. t. 9. R. 8. 1331
excusant sartores & barbitonfores , sed absolute tenendum est oppositum cum *Mendo* d. 8. q. 8. , quia hic labor fit sine agitatione & incommodo magno : *Steph.* n. 132. excusat sartores , si impensius laborent etiam per magnam partem noctis , sed & hic spectandæ sunt vires , nam labor ille de se non excusat , ergo si vires sint pares jejunio , manet obligatio.

§. 5. *Angles* aliique cum *Burgh.* cent. 3. cas. 5. & 1332
Diana in comp. v. *Jejunium* , n. 10. excusant eos , qui multum scribunt , v. g. Regum Secretarios , quia tale officium requirit constantes vires , sed dicendum est cum *Sanch.* dub. 7. non excusari , possunt enim vires habere sufficientes , quamvis jejunent ; imò temperantia & jejunium maxime conducit ad valetudinem sedentarii.

§. 6. Qui laboriosis operibus incumbunt , excusantur , licet uno vel altero die non laborent , si v. g. fit festum , *Sanch.* suprâ , *Dian.* R. 9. *Tambur.* n. 24. *Mendo* q. 7. referens alios multos : si verò tres vel quatuor dies jejunii sequerentur , quibus non laborarent , *Sanch.* & alii dicunt debere jejunare aliquibus diebus ex his , v. g. alternis.

§. 7. Suppositâ fatigatione gravi etiâ malo 1334
sine causatâ , v. g. insequendo concubinam , si non prævideris fatigationem illam fore impossibilem cum jejunio , sententia communis habet , quòd possis sæpius comedere : imò licet prævideris , adhuc dicunt *Palud. Silv. Fill. Sanch. Dian. Castrop. Tambur. Laym.* l. 4. t. 8. c. 3. n. 5. , &

teste *Pasq.* omnes communiter, te posse sæpius comedere, quia moraliter impotens jejunare, non tenetur, atqui talis est moraliter impotens jejunare, uti supponitur, ergo non tenetur: major difficultas est, an hic antecedenter peccarit, etiam contra legem jejunii, ponendo istam causam defatigationis; negant *Led. Med. Bonac. Roccaf. Leand. Pasq. & alii*, sed dicendum est cum *S. Th. Sanch. Castrop. Diana* p. 10. t. 14. R. 11. aliisque communissimè peccasse etiam contra legem jejunii, quia sicuti omne præceptum obligans ad aliquid, etiam obligat ad media observationi illius necessaria, ita etiam prohibet omnia impossibilia cum ipso, uti præceptum Missæ prohibet somnum toto manè continuari, secundum dicta l. 1. à n. 782., neque verum est, quòd sit jus ad ejusmodi actiones, per quas eluderetur præceptum, sed jus ad has suspenditur, præsertim si sint actiones illicitæ, ad quas nunquam proprie est jus: & hæc maximè valent, si tale quid impossibile assumatur in fraudem legis, seu ex intentione non jejunandi, uti omnes communiter fatentur contra *Pasq. Roccaf. & S. Th.*, ac satis constat ex legibus l. 1. n. 784. relatis, ubi à n. 782. videri debent plura huc spectantia. Ex his,

1335 *Sequitur*, omne opus incompatible cum jejunio, esse in die jejunii omittendum, si commodè omitti possit, uti habent *S. Th. & alii* cum *Moya* t. 1. t. 6. d. 5. q. 1. n. 21. Hinc *Tamb.* n. 31. non excusavit adolescentem nobilem, qui ex summa voluptate dabat operam arti ferrariæ in elaborandis sclopetis: excusat tamen justa causa, qualis juxta *Moyam* n. 22. est omnis labor assumptus

ptus ad utilitatem spiritualem aut corporalem, propriam vel alienam; hinc secundum ipsum excusant omnes artes, etiam si artifices ad sui sustentationem non indigeant, uti docent *Rosel. Silv. Less. Vind. Gob. p. 2. prop. 13. n. 18.*; qui referunt *Eugenium IV.* ita declarasse: Item excusant honestæ recreationes quandoque assumptæ; item universaliter omnia opera jejunio meliora, quia Ecclesia non intendit hæc impedire: Addunt *Vid. Henriq. Castrop. Bonac. Sanch. Bossius,* excusare laborem ex quovis honesto fine assumptum, uti si operosè veneris, ludas, curras, pedibus eas ad amicum invisendum, cum posses equo &c., quia nulla lex videtur tibi prohibere talem actionem ex honesto fine susceptam, suppositâ autem fatigatione inde causatâ jejunium est moraliter impossibile; requirit tamen meritò *Sanch.*, ut hoc non fiat frequenter. Denique notat *Less. de Just. l. 4. c. 2. n. 43.* eos excusari, qui damni vitandi vel notabilis lucri (cujus occasio non semper datur) captandi causâ laborant, etiam si ex officio non soleant, ut qui ad nundinas proficiscuntur, præsertim pedites, vel ad alia negotia, quæ commodè differri nequeunt.

§. 8. Si quis actionem graviter fatigantem & de se non malam assumat, partim ob recreationem, partim etiam ut non teneatur jejuna-
re, aliqui cum *Diana p. 1. t. 9. R. 40.* putarunt non peccare contra legem jejunii, quia hæc lex nõ videtur præcipere, ut abstineam à recreatione mea, nec prohibet, ut me eximam ex eo statu, in quo obligor, alioquin petere non possem dispensationem à præcepto, neque possem hinc;

Ggg 5

ubi

ubi est jejunium locale, exire, ut alibi non jejunem, & tamen hoc licere, dicunt multi relati l. 1. n. 683. Nihilominus alii cum *S. Th.* probabilius contradicunt, ac ipsemet *Diana* p. 10. t. 14. R. 11. retractatâ priore sententiâ fuse probat ejusmodi hominem peccare contra legem jejunii, quia tales leges non tantum obligant, ut quis non impeditus eas observet, sed etiam, ut quamdiu manet in actu primo obligatus, (ut fit in nostro casu) non ponat, sine justa causa, impedimentum observationi: quod si petat dispensationem, vel exeat è loco, ubi est jejunium, ad alium locum, ubi non est, facilius excusatur, quia intendit non jejunare eo tempore & loco, quo nequidem in actu primo obligabitur, ille enim tantum tenetur, qui non est dispensatus, & est in tali loco, in quo lex obligat. Vide *Vind. Gob.* p. 2. prop. 13.

1337 §. 9. Possunt permitti carnes illis, qui laborant vel famulantur inter hæreticos, dummodo tollant scandalum, dicendo sibi hoc per Ecclesiam licere in tali circumstantia: an autem & quomodo Catholici se addicere possint ejusmodi servitiis, videri possunt dicta l. 2. à n. 102.

1338 Q. 263. Quid notandum sit circa excusationem ratione conjugii. R. Seqq.

§. 1. Licet conjux reddatur minus potens ad reddendum debitum, non ideo tenetur omittere jejunium, quia habet jus ad opera spiritualia, licet per hæc aliquantum impediatur à debito corporali, ita *Corneio*, *Steph.* t. 1. d. 5. n. 131. Tenetur autem conjux jejunare, quamvis non sit futurus potens ad petendum debitum, quia non tenetur petere, *Tamb.* in Dec. l. 4. c. 5. §. 7. n. 40.

§. 2.

§. 2. Si Medici censeant jejunium nociturum ¹³³⁹
proli concipiendæ, mulier excusatur à jejunio,
quia grave esset incommodum non posse fovere
prolem concipiendam, *Tamb. n. 17.*

§. 3. Docent *Mendo d. 8. q. 9. Ills. t. 4. d. 1. 1340*
n. 44. aliique communiter; quòd mulieres præ-
gnantes & lactantes, quamvis sint robustæ va-
letudinis, à jejunio excusentur, quia ob fœ-
tum vel prolem alendam indigent copiosiore
cibo.

§. 4. Uxor non excusatur ex eo præcisè, quòd ¹³⁴¹
vir prohibeat, ne jejuset, quia non habet jus
prohibendi, & ipsa magis tenetur obedire Ec-
clesiæ quàm viro: posset tamen, si alioqui præ-
videret graves discordias, non jejunare, quia præ-
cepta positiva non obligant cum gravi scandalo
& incommodo, & pax mutua conjugum præ-
ponderat jejunio: si tamen aliquis maritus face-
ret in contemptum Ecclesiæ vel jejunii, uxor te-
neretur potius vitam ponere, quàm obsequi,
Steph. suprà.

§. 5. Per se loquendo, non est licitum viro ¹³⁴²
uxoris hæreticæ, propter ipsam frangere jejunia,
quia vir est caput uxoris, & hanc potius adduce-
re debet ad suum modum vivendi. Excipe, nisi
uxor ob impotentem indolem vel longè majo-
rem nobilitatem haberet imperium, ita ut vir
sine gravi molestia & turbatione familiæ aliter
non posset.

Q. 264. Quid circa itinerantes sit addendum. 1343
R. Seqq.

§. 1.

§. 1. Iter equestre non semper excusat à jejunio, nam *Alex. VII.* damnavit hanc 31. prop., *Excusantur absolute à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei consciant.*

1344 §. 2. Quando nam itinerantes excusentur à jejunio, variant AA., nam *Pasq.* dicit pro pedite sufficere iter 7. milliarium Italicorum, sive apud nos duarum leucarum & mediæ circiter, tria enim milliaria Italica faciunt unam leucam seu horam nostratam, uti notant AA. apud *Steph. n.* 132. *Leander* dicit sufficere 3. Leucas: alii cum *Diana* requirunt 4. tantum leucas; *Castrop.* quatuor vel quinque, sed hi AA. communiter rejiciuntur: hinc *Azor*, *Bonac. Fagund 7. Marcha.* & alii requirunt saltem 5. leucas. Pro equite verò *Leand.* dicit sufficere 10. vel 8. leucas, quamvis unico die equitet, & *Diana* dicit esse probabile, sed p. 11. t. 2. R. 57. cum *Mendo & Hurt.* requirit 9. vel 10. leucas: *Fill. Bonac. & Pasq.* decis. 116. requirunt iter plurium dierum, præsertim in æstate, quando minùs est molestum equitare: His non obstantibus, probabilius est cum *Steph.* suprà regulam generalem in istis statui non posse nisi hanc unicam, tum tantum excusari itinerantem à jejunio, quando cum labore itineris, quomodo cumque tandem illud fiat, non potest consistere jejunium sine magna difficultate & incommodo: Ratio est, quia aliqui plùs alii minùs laboris capiunt ex via; item, iter 4 leucarum propter montes & alia incommoda est longè difficilius plano per 5. vel 6. leucas: item, iter tempore pluvioso, per vias lubricas, vento in faciem oppo-

opposito, est duplo laboriosius quam aurâ serenâ, viis siccis, vento secundo &c. Deinde aliqui sine ullo labore & molestia equitant vel curru vehuntur totâ die; alii mallent ire pedites: item, aliquis mallet conficere 12. horas in hoc equo, quàm 6. in illo &c. ergo non potest statui pro omnibus regula generalis, nisi illa, quam dedimus.

Q. 265. Quid addendum sit circa excusationem ob pietatem vel majus bonum. R. Seqq. 1345

§. 1. Peregrinatio excusat, si fiat ex voto vel præcepto Confessarii, & aliâ die commodè institui non possit, ita cum aliis *Laym.* l. 4. t. 8. c. 3. n. 5. Addit cum aliis *Sanch.* in Conf. l. 5. c. 1. dub. 11. etiam illam peregrinationem excusare, quæ ad Dei honorem valde utilis est, aut fit ex magno affectu pietatis, ita ut peregrinanti videatur futura utilior quàm jejunium, aut quia erit utilis, v. g. ad lucrandas indulgentias in altero loco; Item potest quis inire peregrinationem, licet incurrant dies jejunii, si longa sit & alioqui careret sociis; imò *Bonac.* de peccat. d. 2. q. 8. p. 1. num. 16. *Tamb.* num. 30. *Moya* t. 1. t. 6. d. 5, q. 1. num. 22, & alii absolutè dicunt excusare omnes pias peregrinationes, quia videntur meliores jejunio.

§. 2. Si quis ex pio fine se cruentè flagellet, prævidens se ita debilitandum, ut jejunare non teneatur, *Palatios* & alii dicunt peccare, si non jejunet, sed probabiliùs excusant *Bonac.* p. ult. n. 9, *Sanch.* dub. 12, *Moya* & alii cum *Tambur.* supra, quia hæc est honestissima fatigatio, quæ videtur etiam ipso jejunio melior. 1346

§. 3.

- 1347 §. 3. *Sanch.* dub. 13. cum aliis viris doctis dicit eos, qui frequenter concionantur, excusari à jejunio pridie & die concionis, quia hoc videtur requisitum pro robore necessario ad diu concionandum; idem tenet *Diana* p. 10. t. 11. R. 32., nec videtur dissentire *Castrop.* t. 30. d. 3. p. 2. §. 5. n. 11., licet id neget *Tamb.* n. 26., & saltem non videtur licere pridie cœnare, si alterâ die prius post meridiem dicet, quia vires per sequens prandium sufficienter reficientur. Idem *Sanch. Castrop.* & alii viri docti dicunt Magistros Grammaticæ apud nos, qui quotidie 4 horis docent, non teneri jejunare, plus quam tribus diebus de septimana, licet dicant se esse robustos; quod si aliquis eorum fuerit debilior, minus aut nihil tenebitur; estque, inquit *Sanch.*, causa sufficientissima, ut cum illis omnibus dispensent Superiores.
- 1348 §. 4. Si quis jejunans plus vexetur tentationibus carnis quam non jejunans, non ideo excusatur à jejunio, per se loquendo, uti rectè *Bonac.* n. 15., tum quia aliter vinci possunt tentationes, tum quia non tam nascuntur ab inedia quam à phantasia inde apprehendente causam, aut fortè etiam à dæmone volente per hoc deterrere à jejunio.
- 1349 Q. 266. *An omnes Monachi excusentur à jejunio.*
Be. 1. Caram. in Th. fundam. tom. 1. fol. 537. proponit & petit sibi solvi hanc rationem dubitandi: Musici à jejunio excusantur, sed omnes Monachi sunt Musici, ergo omnes Monachi excusantur à jejunio. *Majorem* docent *7. Sanch.* d. 44. n. 18. *Diana* p. 1. t. 9. R. 1. *Tamb.* n. 26. *Minor* etiam est vera, nam æquè canunt ad notas, & quidem

quidem longè laboriosius. R. 2. cum Steph. n. 137. dist. maj., musici à jejunio excusantur, si per jejunium corrumpent voces, vel redderentur inhabiles ad canendum, c, tum enim paterentur grave incommodum, cum vivant ex voce grata; hoc tamen rarò aut nunquam causabitur à jejunio; nec aliud volunt AA citati: unde si horum neutrum fit, n. excusari, neutrum autem est in Monachis, maximè cum non ita curent vocem, sed fractâ voce canentes æquè satisfaciant choro.

Q. 267. Quomodo urbanitas excuset. R. Si quis 1350
rogatus ab amico, ne videatur inurbanus, sumat non ultra duas uncias, dicunt, præter citatos à Busenb., Vidald., Lez. alique septem apud Steph. t. 1. d. 5. n. 111. quòd nullo modo peccet, quia sumit, non tam ex intentione comedendi, quàm urbanitatis & amicitiae causâ, cui servire pertinet ad specialem virtutem: Sed contradicit Castrop. §. 2. n. 5., quia petitio amici est iniqua, utpote opposita præcepto Ecclesiae. Putant quidem Nav. alique apud Dianam in Comp. v. Jejunium, n. 51. aliquem die jejunii dispensatum, posse alium ad cœnam invitare, ut secum comedat, quem scit nihilominus cœnaturum alibi, eò quòd talis invitatio censeatur conditionata, si vis, quia vis comedere; nec fit causa efficax peccati, quod jam in animo conceptum erat, sed probabiliùs contradicunt Diana alique cum Less. l. 4. c. 2. n. 21., quia nemo potest invitare ad id, quod sine peccato præstari non potest: de quo plura diximus l. 2. à n. 255. & speciatim n. 256.

Q. 268. Quid faciendum sit cum illis, qui præ- 1351
ten-

tendunt causas non sufficienter excusantes. R. Si quis, saltem in his regionibus Septentrionalibus, afferat rationem aliquo modo probabilem, ob quam non jejunet, saltem omnibus diebus, Laym. l. 4. t. 8. c. 3. n. 6. & 7. item Castrop. §. 5. n. 11. dicunt diffimulandum esse ac posse absolvi, ne, si contradicatur, gravius peccet & nunquam jejunet: verum doctrina illa est difficilis, nam si non credatur esse paratus observare omnia præcepta graviter obligantia, non est dispositus ad absolutionem; si autem credatur esse paratus observare, moneri potest, est enim certa spes fructus; & officium Doctoris, quo fungitur Confessarius; videtur id exigere; intelligo, si Confessarius factus certus sit de obligatione pœnitentis, de qua etiam non sit pœnitenti permansurum prudens dubium, si à Confessario fuerit melius instructus; quando enim talia pro sui accusatione vel excusatione proponunt Confessario, censentur eum consulere, ergo hic tenetur respondere, uti judicat rem in se esse.

* * *

* *

INDEX